

AMPRENTA ECOLOGICĂ A ROMÂNIEI – O NOUĂ PERSPECTIVĂ ASUPRA DEZVOLTĂRII

MARIANA STANCIU

*D*incolo de anumite limite, simpla creștere a volumului de resurse aflate în circuitul cerere – producție – ofertă de bunuri și servicii nu mai garantează creșterea satisfacției față de viață a populației unei țări. Bunăstarea socială nu este o funcție simplă a creșterii economice, ci depinde, în anumite circumstanțe, de mulți alți factori. Între aceștia, un rol deosebit îl au, în actuala etapă, factorii ce vizează dimensiunea ecologică a consumului de bunuri și servicii. În prezent, aproape toate țările din UE gestionează deficite ecologice mai mari sau mai restrânse. România cu o amprentă ecologică de aproximativ 2,4 hectare globale per persoană, încă înregistrează un deficit ecologic destul de mic, comparativ cu celelalte țări europene, deși prin unele aspecte ale comportamentului său economic actual, tinde să mărească acest deficit. Aceasta impune ținerea sub un control mai strict a dimensiunii ecologice a modului de viață din țara noastră. Dincolo de aceasta însă, România prezintă cele mai scăzute valori ale standardului de viață și satisfacției față de viață a populației, comparativ cu țările europene. Așadar, chiar și în condițiile crizei economice pe care o parcurgem la nivel global și național, pe termen mediu și lung, obiectivul central al țării noastre trebuie să fie creșterea standardului general al vieții. Aceasta impune manifestarea unor mai largi inițiative economice și a unor mai consistente acțiuni novatoare în sfera convertirii resurselor exploatate în bunăstare socială. În acest sens, este de așteptat ca specialiștii în eco-economie și ecologie socială să își manifeste mai eficace rolul, pentru orientarea spre un profil mai pronunțat ecologic și eco-social al tendințelor consumeriste din România.

Cuvinte-cheie: *amprenta ecologică, resurse, dezvoltare durabilă, dezvoltare socială.*

Încă din jurul anilor '70, când unele organizații internaționale propuneau utilizarea produsului intern brut (PIB) ca principal indicator al nivelului general de dezvoltare al națiunilor, mărimea acestuia a devenit un argument de necontestat în dezbaterile din domeniu. Ca urmare, marile sectoare ale economiei mondiale au început să-și evalueze realizările în funcție de aportul propriu la PIB, ceea ce, în timp, a dus la extinderea fără precedent a activităților fiecărui sector economic, întotdeauna pe seama resurselor de mediu – fapt deosebit de evident, în dimensiunile actuale ale amprentei ecologice globale.

Adresa de contact a autorului: Mariana Stanciu, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: mariana1stanciu@yahoo.com.

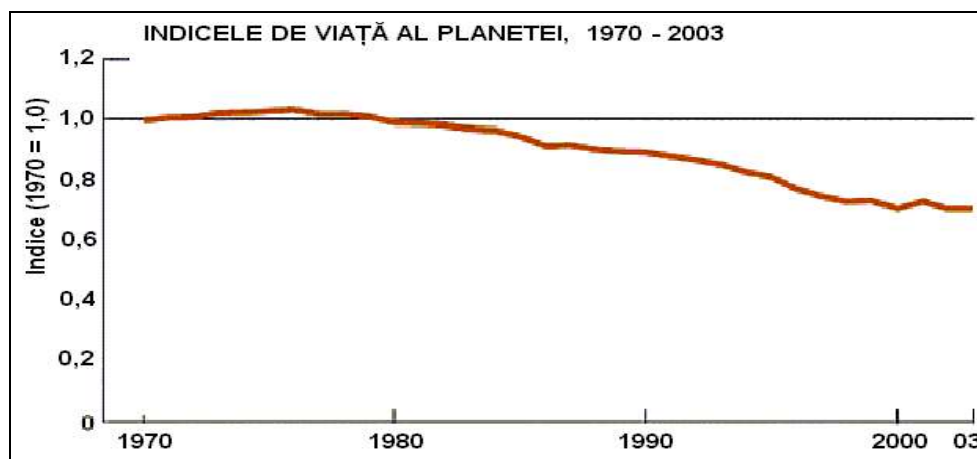
În același timp, consumul global de bunuri și servicii – atât cel al firmelor cât și cel al populației – a avut și are, de asemenea, contribuții extrem de însemnate la acest fenomen. Astfel, s-a ajuns până acolo încât, în ultima vreme, se ridică tot mai frecvent întrebarea dacă nu cumva economia mondială a reușit, în cele din urmă, să devină, într-o măsură mult mai mare, o amenințare la adresa mediului natural și calității vieții, decât susținătorul *en titre* al bunăstării globale. Cât despre consumul de bunuri și servicii, în fiecare zi se acumulează noi date și informații cu privire la aspectele sale generatoare de mari probleme în sfera calității vieții, a sănătății publice și, nu în ultimul rând, a preservării mediului natural.

În asemenea condiții, mai oferă mărimea PIB-ului o măsură acceptabilă a progresului? Desigur nu, cel puțin nu în vechea accepțiune, dacă se au în vedere exigențele dezvoltării durabile. Mai mult, creșterea PIB-ului pe anumite dimensiuni și dincolo de anumite limite poate fi interpretată chiar ca un puternic factor de risc. De aceea, mai nou, informațiile privind dinamica PIB-ului, pentru a fi relevante, trebuie însoțite de mulți alți indicatori privind evoluția biosferei, a parametrilor de mediu, a rezervelor strategice de materii prime și materiale, a dezvoltării umane, a calității vieții și, nu în ultimul rând, a nivelului etic al relațiilor societale.

Ori, la nivel global, încă din anii 1982–1983, capacitățile de regenerare naturală ale biosferei planetare au devenit sistematic depășite prin impactul activităților umane (*Grafic 1*). Ca urmare, *indicele de viață al planetei* prin care se măsoară *dinamica medie a biodiversității* prezintă un grafic puternic descendent sub nivelul critic (unitar) (nivelul critic => regenerare naturală a biodiversității) (*Uniunea Mondială a Conservării, 2006*).

Grafic 1

Indicele de viață al planetei, între anii 1970–2003

Sursa: WWF, The Global Conservation Organization, *Living Planet Report 2006*.

Biocapacitatea Pământului – similară cu aria

Cererea de biocapacitate a populației mondiale era de 13,7 miliarde hag, adică 2,2 hag/persoană, ceea ce depășea cu 0,4 hag/persoană (23 procente) limitele disponibilului natural regenerabil sau productiv biologic – era în anul 2001, de 11,2 miliarde hectare globale (hag).

Între țările ce solicită cel mai intens biocapacitatea planetară, utilizând peste 5,4 hag pe locuitor, se numără Emiratele Arabe Unite, SUA, Finlanda, Canada, Kuwait, Australia, Estonia, Elveția, Noua Zeelandă și Norvegia.

Amprenta ecologică este un indicator obiectiv ce exprimă sintetic presiunea pe care omenirea o exercită asupra biosferei, prin consum. În crearea *amprentei ecologice globale*, o mare pondere au: suprafețele agricole, suprafețele marine de pescuit, suprafețele ocupate de construcții industriale, amenajările de infrastructură, așezările umane din urban și rural, suprafețele destinate depozitării și neutralizării unor deșeuri, suprafețele destinate extragerii și depozitării unor minerale sau hidrocarburi, suprafețele despădurite și cele de curând reîmpădurite ș.a.

Conceptul de *amprentă ecologică globală* a fost utilizat întâia oară în anul 1992, de către ecologul canadian William Rees de la Universitatea Britanică din Columbia.

Amprenta ecologică se calculează prin raportarea consumului uman de resurse naturale la capacitatea pământului de a le regenera și se exprimă în *hectare globale*.

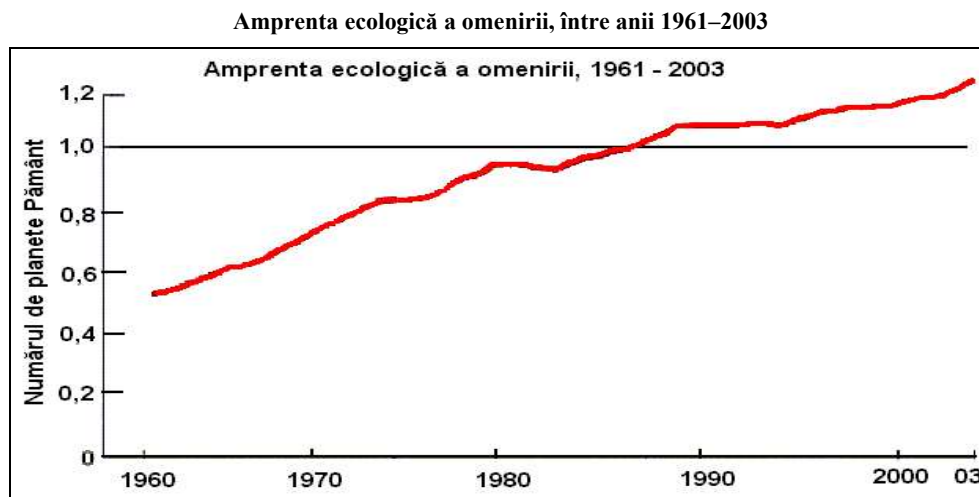
În era globalizării, prin cerere, consumatorii pot amprenta ecologic, mai puternic decât oricând, zona lor de rezidență, dar și suprafețe cu mult mai mari aparținând unor țări exportatoare de bunuri și servicii. De exemplu, plantațiile de citrice ale Greciei vor satisface nu numai cererea din Grecia, ci și din alte țări. Amprenta ecologică aferentă consumului mondial de citrice este alocată țărilor consumatoare și nu celor exportatoare. În acest fel se recunoaște deschis prevalența consumului asupra producției de bunuri și servicii, în sensul că, dacă nu ar exista consum, nu s-ar iniția producția. Aceeași regulă se aplică și în cazul consumului industrial de resurse minerale.

Așadar, responsabilitățile consumatorilor față de situația actuală a biosferei sunt mult mai mari și mult mai precise decât conștientizează în mod obișnuit consumatorul anonim. Dinamica în timp a amprente ecologice globale exprimă exploatarea de către oameni a tuturor categoriilor de resurselor naturale, în demersul general de a satisface la un nivel tot mai ridicat trebuințele dezvoltării.

Din această perspectivă, în prezent, în lume sunt disponibile 1,8 hag/persoană. Fiecare european utilizează însă 4,9 hag, iar un nord american, de două ori mai mult decât un european. Acest lucru este posibil însă numai prin diminuarea disponibilului de consum al locuitorilor de pe alte continente.

Toți acești indicatori sunt calculați în ipoteza utilizării *numai de către oameni* a biosferei; practic însă, aceeași biosferă trebuie să susțină satisfacerea trebuințelor de supraviețuire a încă 10 milioane de specii de animale.

Grafic 2

Sursa: WWF, The Global Conservation Organization, *Living Planet Report 2006*.

Din perspectiva mărimii amprente ecologice, există:

– țări cu amprentă ecologică foarte extinsă (SUA, Franța, Marea Britanie ș.a.) – amprentă ce depășește cu mult teritoriul geografic propriu – în această categorie se înscriu toate țările dezvoltate economic;

– țări cu amprentă ecologică mai restrânsă – în această categorie sunt țările ce subutilizează biocapacitatea de care dispun, fiind astfel *creditoare ecologice* pentru alte state (Vietnam, Indonezia, Vanuatu ș.a.).

Amprenta ecologică medie a Europei este mai mult decât dublă față de biocapacitatea continentală și, de aproape opt ori mai mare, comparativ cu cea a unor țări în curs de dezvoltare, precum Pakistanul sau Mozambicul.

Între țările europene cu cea mai mare amprentă ecologică medie pe locuitor se numără Suedia (7 hag/loc.), Danemarca (6,4 hag/loc.), Norvegia și Irlanda (cu câte 6,2 hag/loc.)

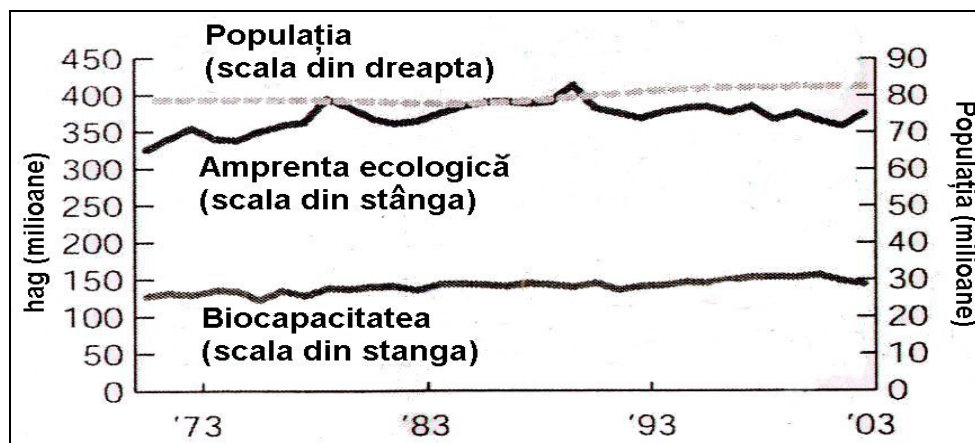
Germania, care încă utilizează, deocamdată, 4,8 hag/loc., spre deosebire de alte țări europene (Franța – 5,8 hag/loc., Marea Britanie – 5,4 hag/loc.) se pare că este singura țară europeană ce se îndreaptă decis spre decuplarea relativă a creșterii sale economice de utilizarea extensivă a resurselor naturale.

Amprenta ecologică medie a Germaniei este jumătate din cea a SUA (9,5 hag/loc.), ceea ce înseamnă că Germania reușește să atingă o eficiență dublă,

comparativ cu cea a SUA, în producerea condițiilor de viață fericită și îndelungă pentru populația sa.

Grafic 3

GERMANIA – Amprenta ecologică și biocapacitatea per persoană, 1971–2003

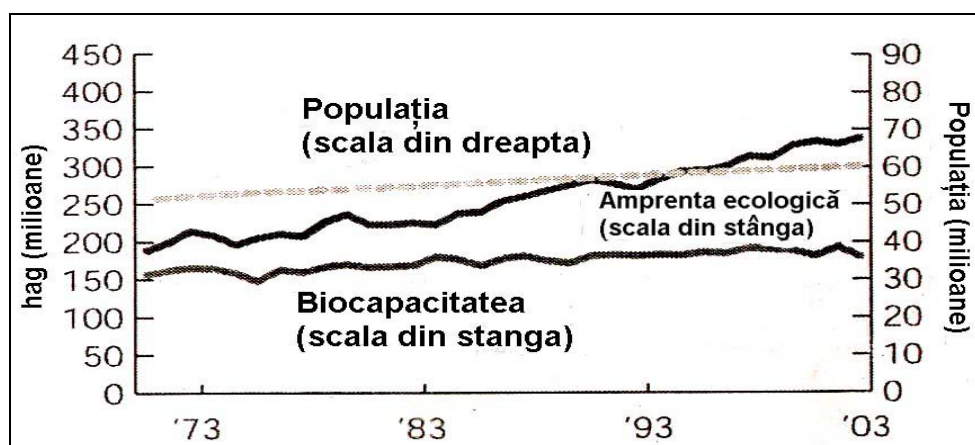

Sursa: WWF for a living planet, Europe 2007, Gross Domestic Product and Ecological Footprint.

În anul 2003, densitatea populației românești era de 1 locuitor/2,3 ha, România ocupând locul 39 în lume la acest indicator și situându-se ultima între țările europene, la capitolul *intensității solicitării biocapacității planetare*.

Grafic 4

FRANȚA – Amprenta ecologică și biocapacitatea pe persoană, 1971–2003

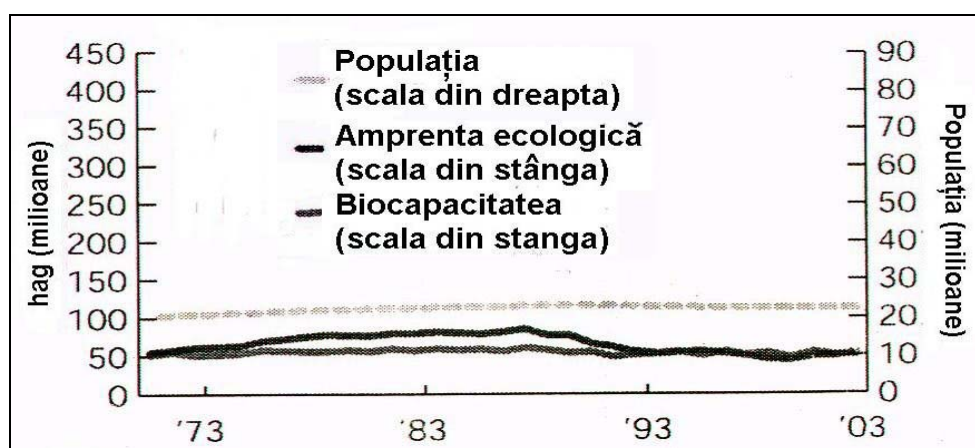

Sursa: WWF for a living planet, Europe 2007, Gross Domestic Product and Ecological Footprint.

În anul 2003, **România**, cu amprenta sa ecologică per persoană de 2,35 hag, depășea cel mai puțin disponibilul biocapacității globale per persoană (1,8 hag/pers.), comparativ cu alte țări europene.

Grafic 5

ROMÂNIA – Amprenta ecologică și biocapacitatea pe persoană, 1971–2003

Sursa: WWF for a living planet, Europe 2007, Gross Domestic Product and Ecological Footprint.

Valori ale amprentei ecologice aproape la fel de scăzute ca țara noastră prezentau Letonia (2,59 hag/pers) și Bulgaria (3,11 hag/pers).

Unele decizii de dezvoltare insuficient fundamentate științific pot antrena atât de profund și masiv mediul natural, economic și social, încât, odată puse în practică, devin ireversibile sub raportul stopării eventualelor efecte nedorite pe care le propagă în aceste medii. În cazul României, dincolo de implicațiile negative evidente ale decalajelor de dezvoltare ce o despart de Occident, o amprentă ecologică relativ redusă oferă țării noastre avantajul unui potențial viitor de exprimare a unor opțiuni de dezvoltare și inovare socială mult mai competente și mai bine integrate ecologic.

Amprenta ecologică, împreună cu *media satisfacției față de viață* și *media speranței de viață* servesc la calcularea **indicelui bunăstării planetei (IBP)** (NEF, 1986). Acesta măsoară *eficiența ecologică a distribuirii bunăstării sociale pe suprafața globului*, relevând faptul că un consum ridicat de resurse naturale nu poate garanta, singur, vreunei țări, obținerea unor niveluri ridicate ale satisfacției față de viață a populației aferente. Pentru creșterea satisfacției față de viață a populației este nevoie de multe alte ingrediente de inițiativă socială, între care o *educație publică puternic orientată ecologic* și o *cultură a vieții sănătoase, cumpătate*, joacă roluri de primă mărime.

Valoarea posibil de atins a IBP, în etapa actuală, este de 83,5, dar nicio țară nu atinge încă acest scor, deoarece are probleme cu cel puțin unul dintre cei trei indicatori analitici.

În anul 2007, cea mai înaltă valoare a IBP era de 68,2 – aceasta fiind atinsă de statul Vanuatu, situat în arhipelagul Pacificului. Statul cu cea mai scăzută valoare a IBP era Zimbabwe (16,6).

Din perspectiva valorii IBP, țările în care populația manifestă o medie a satisfacției față de viață ridicată se încadrează în aceeași categorie cu țările a căror bunăstare socială este foarte scăzută – prima categorie de țări, din cauza mărimii excesive a amprentei lor ecologice, iar a doua, din cauza nivelului scăzut al mediei satisfacției față de viață a populației.

Tabelul nr. 1

Praguri ale IBP ce servesc la clasificarea țărilor

	SFV	SV	AE	IBP
Bunăstare înaltă/AE acceptabilă	7,0	75,0	1,8	61,8
Bunăstare înaltă/AE ridicată	7,0	75,0	5,4	38,0
Bunăstare scăzută/AE scăzută	5,0	50,0	0,5	38,0
Ideal rezonabil	8,2	82,0	1,5	83,5

Notă: SFV = satisfacția față de viață; SV= speranța de viață; AE = amprenta ecologică.

Sursa: Happy Planet Index Report, 2006, p. 14, NEF.

Totodată, decalajele valorice din cadrul rubricii IBP, în raport cu IBP ideal rezonabil, indică prevalența socială, la nivel global, a unor stiluri de viață slab înclinate spre valorizarea puternică a dimensiunilor spirituale ale existenței, acestea fiind centrate, mai degrabă (atât în cazul bogaților cât și al celor mulți, relativ săraci), pe valorizarea înaltă a dimensiunilor material-sociale ale existenței. Desigur, din motive ușor de intuit, o asemenea remarcă nu vizează populațiile ce subzistă la limita sărăciei severe sau chiar a sărăciei absolute.

Atingerea idealului rezonabil al IBP presupune atenuarea sensibilă a goanei consumeriste pe care au trăit-o societățile (post)moderne vreme de decenii și care a creat lumea decalajelor extreme de astăzi, inclusiv din perspectivă ecologică actuală. Valori ale IBP, precum acelea ale unor state occidentale ca SUA, Australia, Grecia, Franța, dar și ale unor state est-europene precum Ucraina, Rusia, R. Moldova sau Bulgaria pot genera multe întrebări, analize, comentarii sau îndoieli privind *valoarea pentru viață* a tendințelor de dezvoltare ale civilizației actuale.

Pe de altă parte, se pune și problema influențelor pe care *conceptul actual al dezvoltării umane (IDU)*, în viziunea UNDP/PNUD, le induce asupra evoluției *ampreței ecologice* a unei țări (și reciproca fiind deosebit de relevantă). Aceasta pune în lumină problematica de fond a conținutului educației și proceselor de socializare, dar și pe aceea a centrării anumitor comunități umane pe susținerea consecventă a anumitor dimensiuni socializatoare și cultural-intelectuale ale existenței.

Tabelul nr. 2

Indicele bunăstării planetei în câteva țări, în anul 2006

Țări	Satisfația față de viață	Speranța de viață	Amprenta ecologică	I. B. P.
Occident				
Malta	7,5	78,4	3,5	53,3
Austria	7,8	79,0	4,6	48,8
Islanda	7,8	80,7	4,9	48,4
Olanda	7,5	78,4	4,7	46,0
Germania	7,2	78,7	4,8	43,8
Spania	7,0	79,5	4,8	43,0
Danemarca	8,2	77,2	6,4	41,4
M. Britanie	7,1	78,4	5,4	40,3
Italia	6,9	80,1	3,8	40,3
Canada	7,6	80,0	6,4	39,8
Irlanda	7,6	77,7	6,2	39,4
Norvegia	7,4	79,4	6,2	39,2
Suedia	7,7	80,2	7,0	38,2
Franța	6,6	79,6	5,8	36,4
Grecia	6,3	78,3	5,4	35,7
SUA	7,4	77,4	9,5	28,8
Australia – Oceania				
Australia	7,4	79,1	5,5	41,9
N. Zeelandă	7,3	80,3	7,7	34,1
Africa – Asia				
Tunisia	6,4	73,3	1,4	58,9
Palestina	5,4	72,5	1,1	52,6
Iran	6,0	70,4	2,1	47,2
Siria	5,1	73,3	1,9	43,2
Turcia	5,3	68,7	2,0	41,4
Israel	6,7	78,7	5,3	39,1
Emiratele Arabe Unite	7,4	78,0	9,9	28,2
Kuweit	7,2	76,9	9,5	27,7
Vietnam	6,1	70,5	0,8	61,2
Indonezia	6,6	66,8	1,2	57,9
China	6,3	71,6	1,5	56,0
Tailanda	6,5	70,0	1,6	55,4
Bangladesh	5,7	62,8	0,6	53,2
Mongolia	6,7	64,0	1,9	49,6
Taiwan	6,6	76,1	3,9	43,4
Hong Kong	6,6	81,6	4,6	42,9
Japonia	6,2	82,0	4,3	41,7
Singapore	6,9	78,7	6,2	36,1

(continuare Tabelul nr. 2)

Țări	Satisfacția față de viață	Speranța de viață	Amprenta ecologică	I. B. P.
Centrul și estul Europei				
Slovenia	6,6	76,4	3,8	44,0
Polonia	5,9	74,3	3,6	39,3
România	5,2	71,3	2,7	37,7
Ungaria	5,7	72,7	3,5	37,6
R. Cehă	6,4	75,6	5,0	36,6
Slovacia	5,4	74,0	3,6	35,8
Bulgaria	4,3	72,2	2,7	31,6
R. Moldova	3,5	67,7	1,2	31,1
Rusia	4,3	65,3	4,4	22,8
Ucraina	3,6	66,1	3,3	22,2

Sursa: Happy Planet Index Report, 2006, p.18, 20, NEF.

În Europa anului 2003, toate țările cu IDU peste 0,8, prezentau o amprentă ecologică medie per persoană aproape/cel puțin dublă față de disponibilul mediu global de biocapacitate, care era de maximum 1,8 hag/pers. (Tabelul nr. 3). Cu excepția României, Letoniei și Bulgariei, toate celelalte țări europene se aflau în această situație.

Eforturile concrete ale unei națiuni în direcția dezvoltării dimensiunilor intelectuale și, în general, nonmateriale ale vieții populației, pot să fie deosebit de costisitoare și de lung termen. Ori, potrivit experienței europene, un asemenea demers devine puternic corelat cu creșterea amprentei ecologice a țării care și-l asumă. De exemplu, Slovenia a trebuit să-și dubleze amprenta ecologică medie per persoană, de la 1,68 hag/pers. în anul 1975, la 3,42 hag/pers. în anul 2003, pentru a putea adăuga la IDU doar 0,04 procente.

Odată realizat însă un asemenea progres, acesta rezistă destul de bine, se pare, eventualelor tendințe ulterioare de regres material-economic al țării respective (prezintă o inerție relativ accentuată). Exemplul României ilustrează această afirmație. Pe fondul recesiunii social-economice dintre anii 1989–2003, țara noastră a înregistrat o scădere masivă a amprentei sale ecologice, în condițiile în care IDU a resimțit destul de ușor totuși îndelunga perioadă de criză (Tabelul nr. 3).

Dincolo de orice comparație ce ar legitima, mai mult sau mai puțin, integrarea României în Uniunea Europeană, Europa vestică trăiește astăzi, totuși, o altă vârstă a dezvoltării sale decât România. Acolo, potrivit unor cercetări nu foarte recente (A. Giddens: 1990), se vorbește deja de multă vreme despre *postmodernism*, în sensul deplin al conceptului. Societățile respective, care în etapa modernizării lor au pus bazele și au dezvoltat deplin conceptul de *consumerism*, nu mai reacționează la fel, în prezent, în situația creșterii oportunităților lor de consum. O asemenea creștere mai reușește doar marginal să fie însoțită de creșteri și în planul satisfacției față de viață a populației.

Tabelul nr. 3

Amprenta ecologică și dezvoltarea umană a țărilor europene, în intervalul 1975–2003

Țara	Amprenta ecologică		Indicele dezvoltării umane	
	1975	2003	1975	2003
Austria	3,37	4,94	0,85	0,92
Belgia & Luxemburg	4,11	5,61	0,85	0,94
Bulgaria	4,06	3,11	0,77	0,81
Cehia	4,36	4,91	0,85	0,87
Danemarca	4,95	5,75	0,87	0,94
Estonia	4,42	6,47	0,79	0,85
Finlanda	4,37	7,64	0,84	0,94
Franța	3,68	5,63	0,85	0,94
Germania	4,88	4,55	0,86	0,93
Grecia	2,20	5,00	0,84	0,91
Ungaria	3,29	3,50	0,71	0,86
Irlanda	3,50	4,95	0,86	0,96
Italia	2,57	4,15	0,84	0,93
Letonia	2,99	2,59	0,77	0,84
Lituania	3,25	4,44	0,79	0,85
Olanda	3,43	4,39	0,87	0,94
Polonia	3,83	3,29	0,81	0,86
Portugalia	2,57	4,19	0,79	0,90
România	3,31	2,35	0,78	0,77
Regatul Unit	4,32	5,59	0,85	0,94
Slovacia	id	3,23	id	0,86
Slovenia	1,68	3,42	0,86	0,90
Spania	2,47	5,36	0,84	0,93
Suedia	4,72	6,07	0,87	0,96

Sursa: WWF for a living planet, Europe 2007, Gross Domestic Product and Ecological Footprint.

Dar în comunitățile unde, cu diverse motivații, sunt încă larg manifeste orientările de tip consumerist, fenomenul determină, se pare, o creștere a polarizării sociale și o diminuare a spiritului comunitar, prin mărirea incidenței manifestărilor de alienare socială (UK and Ireland rank bottom in Quality of Life Index, 2008).

Desigur, ar fi fost de așteptat ca instituțiile și structurile sociale, culturale sau politice din cele mai puternice state ale lumii, să aibă un rol hotărâtor în construirea sentimentului de satisfacție față de viață al populațiilor autohtone, prin reglementarea înalt umanizatoare a accesului general la bunăstare în cadrul propriilor națiuni și prin construirea celor mai avansate orientări ecologice în interiorul sistemelor lor de producție. Realitatea demonstrează însă contrariul. Națiunile din *Grupul celor opt* prezentau, în anul 2006, performanțe dintre cele mai scăzute la capitolul IBP. În clasamentul mondial, Italia se plasa pe locul 66, Germania – pe locul 81, Japonia – pe locul 95, Regatul Unit al Marii Britanii și

Irlandei de Nord – pe locul 108, Canada – pe locul 111, Franța – pe locul 129, SUA – pe locul 150, iar Rusia – pe locul 172.

În **România**, ca și în alte state, consumul de bunuri și servicii al populației a constituit, din ce în ce mai intens după anul 2000 (mai intens chiar decât producția) o premisă de dezvoltare *per se*. Unele dintre dimensiunile sale – educația, sănătatea, cultura ș.a. – au avut (atât cât au fost) chiar semnificația și importanța unor investiții pe termen lung. Dar dincolo de dimensiunile sale absolut necesare, pe deplin legitime și acceptate de toată lumea, *consumul de bunuri și servicii al populației a influențat, în multe modalități cu totul nejustificate, amprenta ecologică a țării.*

După o îndelungă perioadă istorică de austerități și penurii de tot felul, activitățile induse de creșterea cererii de consum a populației, în sfera producției, comercializării și consumului efectiv de bunuri și servicii, au fost, timp de mai mulți ani, în expansiune continuă. Lucrul acesta era de așteptat, cel puțin în primul deceniu al tranziției, și chiar o vreme după aceea, știute fiind dificultățile materiale excepționale prin care au trecut românii în anii '90. Totuși, chiar și la nivelul anului 2008 (în prima parte a anului), evoluția PIB-ului național, din perspectiva utilizării acestuia, a înregistrat o creștere semnificativă a cererii interne de bunuri și servicii, cu 12,4 procente față de aceeași perioadă a anului 2007.

Și în anul 2007, consumul populației a contribuit cel mai mult la creșterea produsului intern brut al României (cu 8 procente), ca urmare a ponderii mari de 77 procente pe care a deținut-o în utilizarea PIB. Cererea internă de bunuri și servicii a crescut în anul 2007 cu 13,2 procente, față de 2006, iar consumul individual al populației a crescut cu 10,2 procente.

Toate acestea s-au întâmplat însă în condițiile în care productivitatea muncii a crescut cu numai 17,8 procente în anul 2007 față de 2006, în timp ce salariul mediu brut a crescut cu 22,6 la sută.

Investițiile românești în construcții noi au crescut, în 2007, cu 31,3%, iar investițiile în utilaje (inclusiv mijloace de transport), au crescut cu 26,8% față de anul 2006 (*2009, Creștere economică...*).

Toate acestea au determinat explozia creditelor de consum ale populației după anul 2004, care a avut loc, în mod cert, și pe fondul influențelor consumerismului vestic. Din datele BNR rezultă că, în anul 2006, creditele de consum ale populației din România depășeau 30,37 miliarde RON (imobiliare și ipotecare 8,026 miliarde RON). Datoriile populației depășeau 45% din PIB, la 31 decembrie 2006, creditul de consum generând 92% din serviciul datoriei bancare a populației.

Astfel se explică faptul că restanțele românilor la credite au ajuns la 2,795 miliarde lei (739,5 milioane euro) la finalul lui noiembrie 2008, adică în creștere cu 154,8% față de noiembrie 2007. În același timp, datoriile neplătite din volumului total al împrumuturilor acordate s-a dublat. Din datele BNR

rezultă că, în noiembrie 2007, restanțele la împrumuturile populației și firmelor erau de 1,097 miliarde lei (313,7 milioane euro). Firmele și locuitorii din capitală aveau cele mai mari restanțe, în valoare de 858,33 milioane lei (227,1 milioane euro). Bucureștenii și firmele din capitală erau pe primul loc și în ceea ce privește volumul creditelor contractate, care au ajuns, la finalul lunii noiembrie, la 69,2 miliarde lei (18,3 miliarde euro). După București, cele mai mari restanțe bancare erau înregistrate în județul Brașov, de 150,6 milioane lei (39,8 milioane euro), urmat de Timiș, unde populația și firmele aveau restanțe la plata creditelor bancare de 113,7 milioane lei (30 milioane euro) (*Ziare, 8 ianuarie, 2009*).

Desigur, evoluții de acest fel nu au avut loc numai în țara noastră. Trenduri similare au produs criza financiară din SUA și din țările din zona euro. Ponderea în PIB a datoriei populațiilor din zona euro era de 58,5 procente, în anul 2006, trim IV. În acești termeni, în zona euro, serviciul datoriei bancare a populației se situa doar între 10 și 11 procente din venitul disponibil al populației, în anul 2005. Așadar, spre deosebire de români, vesticii care au contractat credite nu resimțeau dramatic presiunea acestora asupra standardului lor de viață.

Din cercetările ICCV privind nivelul veniturilor anumitor segmente ale populației ce declară că *nu pot face față cheltuielilor cu veniturile realizate* (M. Stanciu, 2007), rezultă că *nu toate gospodăriile respective se înscriau în primele trei-patru decile de venituri* (cele mai sărace) și *nu toate au trăit în sărăcie pe termen lung*. Cu toate acestea, un număr destul de mare de gospodării nu mai puteau face față cheltuielilor curente cu veniturile realizate, din cauză că, de curând, contractaseră diverse credite bancare pentru consum. Asemenea credite erau achitate, de obicei, de către cei mai mulți, cu mari sacrificii, din salarii relativ precare sau precarizate în ultimul an, adesea amenințate prin situații de șomaj (sectoare industriale în masivă restructurare sau recesiune). Sacrificiile respective erau operate la nivelul suspendării unor cheltuieli strict necesare traiului zilnic ale unor familii mai mult sau mai puțin numeroase (din care nu lipseau copiii).

Iată deci că antrenarea populației majoritare într-un trend consumerist, cel puțin deocamdată, destul de nerealist în cazul nivelului mediu al veniturilor populației din România, constituie *o cauză majoră nu numai a crizei economice, dar și a creșterii amprentei ecologice a României, fără o perspectivă reală de dezvoltare socială sustenabilă pe termen lung*.

Un alt efect socioeconomic îndoielnic, din perspectiva dezvoltării durabile, al trendului consumerist din România, este și acela al *îmbogățirii aproape peste noapte a unor mari firme comerciale* (și nu orice firme), ce duc o politică aproape agresivă de a încuraja propensiunea nediscriminatorie spre consum a populației, și (lucru despre care se știe mai puțin în prezent, dar nu putem dezvolta aici acest subiect) care au cooperat îndelung, în mod tacit, la ruina treptată a micilor firme comerciale de cartier, ce facilitau un comerț oarecum mai uman și mai sensibil față de trebuințele reale, autentice ale omului.

Tabelul nr. 4

Top 50 de companii din FMCG (după cifra de afaceri în 2007)

Loc	Companie	Cifra afaceri 2007 (lei)	Loc	Companie	Cifra afaceri 2007 (lei)
1	Metro	5 747 756 334	26	Henkel	472 658 789
2	Interbrands	3 576 658 556	27	Kraft	459 126 608
3	British American Tobacco	2 747 540 856	28	Agrana	441 474 213
4	Selgros	2 741 382 606	29	Nestle	401 948 680
5	Carrefour	2 640 916 772	30	Simba Invest	383 558 247
6	Kaufland	2 141 313 024	31	Danone	369 062 219
7	Philip Morris	1 788 133 158	32	Artima	342 824 004
8	Coca Cola	1 721 351 922	33	Mega Image	335 400 404
9	Real	1 363 992 480	34	Romaqua	328 539 267
10	Cora	1 355 120 385	35	Macromex	312 608 530
11	P&G Distribution	1 109 166 174	36	URBB	301 736 346
12	Billa	1 074 844 852	37	Interex	284 354 766
13	Japan Tobacco Intl.	1 040 588 466	38	Friesland	272 644 257
14	Ursus	928 698 215	39	Whiteland	272 598 060
15	Rewe Romania	833 660 120	40	Aquila	272 112 723
16	Top Brands Distribution	750 433 732	41	Strauss	266 060 911
17	P&G Marketing	737 896 769	42	Unicarm	263 584 768
18	Heineken	693 332 611	43	Colgate-Palmolive	244 160 654
19	Pepsi Americas	651 066 417	44	Smithfield Ferme	239 933 102
20	Pludi Market (Plus)	645 240 681	45	Profi	218 624 255
21	InBev	627 800 000	46	Wrigley	217 956 601
22	Unilever	618 806 196	47	Agroalim	200 034 047
23	Astral Impex	559 984 484	48	Dobrogea Grup	199 995 026
24	Bunge	551 070 530	49	G'Market	198 430 679
25	Auchan	517 071 954	50	Lekkerland	196 935 872
				TOTAL	44 660 190 322

Sursa: Revista bunurilor de larg consum, *Cele mai mari 50 de companii din industria bunurilor de larg consum*, 11 Martie, Piața, <http://www.revista-piata.ro/articole/articolul-saptamanii/cele-mai-mari-50-de-companii-din-industria-bunurilor-de-larg-consum.html>.

Observăm că în vârful *Topului 50* al celor mai mari companii din industria românească a bunurilor de larg consum, realizat după cifra de afaceri înregistrată în anul 2007, șase dintre primele zece companii sunt comercianți, în frunte cu cei doi operatori *cash & carry*, iar producătorii de țigarete sunt foarte bine reprezentați în topul respectiv, prin cele trei mari multinaționale prezente pe piața românească.

Valoarea cumulată a cifrei de afaceri a primelor 50 de companii din industria românească a bunurilor de larg consum reprezintă peste 13 miliarde de euro, la cursul mediu de schimb al anului 2007.

Efectul cumulat al acestor realități este acela că, în prezent, băncile românești caută soluții inovatoare pentru recuperarea banilor din creditele acordate, prin suspendarea achitării creditelor pe mai multe luni pentru persoanele intrate în șomaj sau în incapacitate de plată.

O cauză de extindere suplimentară, absolut nejustificată a amprentei ecologice a României derivă și dintr-o altă dimensiune a *comportamentului de consum deficitar al populației majoritare. Acolo unde acesta este caracterizat printr-o puternică înclinație spre supraconsum, excelează și printr-o totală lipsă de respect și de interes față de mediul natural. Poluarea cu reziduuri rezultate în urma diferitelor acte de consum este absolut devastatoare, îndeosebi în zonele naturale intens populate în perioadele de vacanță sau de repaus săptămânal.*

Dacă există un domeniu privilegiat în care populația din România dovedește nevoi uriașe de educație și inovație civică, legislativă, și instituțională, acela este domeniul recuperării și salubrității mediului natural, citadin, montan, rural etc. În România, acolo unde apare, bunăstarea produce nu numai emisii de dioxid de carbon, sau alți poluanți, ci și munți de deșuri menajere, deșuri din demolări, din construcții ș.a. *Lipsa de interes în acest domeniu este prezentă, de altfel, și la nivelul multor organizații economice și chiar al unor instituții care, atunci când nu se remarcă prin pasivitate și neimplicare în rezolvarea problemelor de mediu, dovedesc mentalități retrograde din perspectivă ecologică.*

Depozitarea/eliberarea în natură a unor deșuri sau reziduuri menajere, agravată prin desfășurarea unor activități de salubritate publică deficitară, accentuează poluarea la nivelul multor așezări umane din țara noastră. În anul 2000, în România, din 13 400 localități urbane și rurale (ce reprezentau 54,5 procente din populația țării), beneficiau de avantajele unor servicii de salubritate doar 263 municipii și orașe și unele sate integrate în aria de influență a marilor orașe.

Cele mai mari dificultăți de salubritate le ridică orașele mari, îndeosebi Bucureștiul.

În structura deșeurilor urbane, cea mai mare pondere o au deșeurile menajere (75–80 procente), urmate de deșeurile stradale (10–12 procente) și de nămolul de epurare orășenesc (7–9 procente) (Chiriac, D. ș.a., 2003).

Multe depozite de deșuri din România funcționează în prezent fără a fi conforme cu principiile ecologice și sanitare și fără avize sau acorduri din partea organelor de mediu. Circa 40% dintre acestea nu dispun de facilități privind protecția mediului, iar 45% nu sunt nici măcar împrejmuite cu gard (Chiriac D. ș.a., 2003).

Consumul de energie rezidențial și industrial generează o altă serie de factori de mare impact, în sensul creșterii nejustificate a amprentei ecologice a țării. Necesitatea de a eficientiza sectorul energetic național precum și de a reabilita energetic fondul rezidențial oferă un spațiu aproape nelimitat de inovare tehnică, tehnologică și socială.

În România actuală, clădirile rezidențiale mai vechi de 40 de ani au o pondere de 53% în total, 37% au o vechime între 20–40 ani și doar 10% au sub 10 ani. De

aceea, marea majoritate a clădirilor necesită reparații capitale, reabilitări și modernizări energetice.

Bilanțul consumului energetic mediu al unui apartament construit în perioada 1970–1985 prezintă următoarea structură: circa 55% încălzire incintă de locuit, 25% apă caldă, 13% energie aparate electrice plus iluminat, 7% prepararea alimentelor. În prezent, randamentul mediu al utilizării agentului termic și a apei calde menajere este numai 43%, potențialul de economisire la acest capitol fiind de circa 1,4 milioane t/an (Stanciu, M., 2006).

Desigur, s-ar putea da nenumărate exemple de stări sociale și situații unde este nevoie de multă inițiativă, bunăvoință și mai ales inovație socială, pentru a depăși stările de dezagregare și decadentă cu care ne confruntăm în prezent. Chiar și la nivelul anului 2009, în economia românească avem sectoare știute și neștiute încă, unde piața nu funcționează aproape deloc, unde nu există o concurență reală, unde avem de a face, de fapt, cu monopoluri private (de exemplu, în sectorul energetic). Un monopol privat poate fi și chiar este mult mai rău decât un monopol public, mai ales în sectorul energetic, deoarece acesta gestionează utilități absolut indispensabile desfășurării unei vieți sociale normale.

Pe de altă parte, avem sectoare unde piața ar trebui reglementată și controlată mult mai strâns (sectorul sănătății – v. abuzurile marilor producători de medicamente și ale farmaciilor, sectorul comercial – v. abuzurile marilor lanțuri de magazine private, sectorul educației private ș.a.).

Cât despre sectorul bancar, în ultimii 18 ani nici românii nu au dus lipsă de „beneficiile”, unor inovații financiare deosebit de riscante, ce i-au spoliat în primul rând pe cei cu mici economii de supraviețuire. Opacitatea piețelor financiare din România nu a fost nicicând și nu este nici în prezent mai scăzută decât în alte țări.

Concluziile ce rezultă din cele de mai sus, în ceea ce privește situația globală, dar în special *prioritățile absolute de dezvoltare ale României*, pe termen mediu și lung (20–30 de ani), sunt următoarele:

– omenirea se află în prezent în pragul unor situații de criză conjugate, fără precedent în istorie, care se vor adânci și vor persista pe termen lung. Marile probleme decurg din iminenta epuizare, în viitorul previzibil, a unor resurse naturale vitale – energie, minerale, apă potabilă, soluri fertile, suprafețe împădurite ș.a. Dat fiind caracterul intens parazitar, iresponsabil din perspectivă ecologică, al economiei globale vreme de mai bine de două secole, manifestarea unei crize globale multicompușe de talia celei actuale era iminentă. Marii întreprinzători ai lumii nu au fost preocupați, cum nu sunt cu adevărat preocupați nici în prezent, de a produce bunuri și servicii fără a periclita ireversibil echilibrul eco-sistemic global. O asemenea stare de fapt însă nu mai poate fi tolerată. Trebuie adoptate măsuri radicale, urgent, indiferent care vor fi sacrificiile impuse la nivelul lumii consumeriste;

– populația din țara noastră va resimți, în mod inevitabil, pe termen mediu și lung, efectele devenirii conjuncturii globale. În jurul anilor 2025–2030 se vor atinge

punctele de vârf ale exploatării resurselor energetice convenționale la nivel global (care pentru gazele naturale și cărbune, vor mai întârzia, probabil 15–20 de ani). După aceea, premisele materiale ale progresului economic vor deveni, aproape abrupt, tot mai dificil de accesat, cu atât mai mult cu cât o țară se va afla pe o treaptă mai joasă pe scara dezvoltării. Ori, potrivit datelor de mai sus, România se situează deja, astăzi, la baza de jos a listei țărilor europene, în ceea ce privește situația sa economică și mai ales satisfacția față de viață a populației. Acest fapt accentuează *caracterul imperativ al mobilizării tuturor resurselor economice, resurselor de inteligență, de inovație socială și inițiativă politică, pentru a crea premise mult mai favorabile dezvoltării vieții economice și sociale din țara noastră*. Inevitabilele tensiuni dintre creșterea economică, protecția mediului și creșterea calității vieții populației din țara noastră nu trebuie să constituie o frână în acest domeniu. Ele trebuie definite în mod explicit, de către cei mai competenți specialiști din fiecare domeniu, care pot să indice concret și sursele de generare a tensiunilor concrete din sfera fiecărui obiectiv, pentru a putea sintetiza și formula politici/soluții operative;

– trebuie să recunoaștem, într-un spirit constructiv și nu defetist, faptul că România parcurge în prezent o etapă mult inferioară a dezvoltării sale, comparativ cu țările vest europene. Dar astăzi, în România, se vorbește poate prea mult (și se face prea puțin) despre ecologie și despre încălzirea globală, adică despre problemele pe care le-au creat preponderent țările care deja sunt dezvoltate economic. Ca urmare, fără a subestima pericolele ce decurg și pentru noi din compunerea crizelor globale menționate, credem că, înainte de a ne îngrijora dincolo de anumite limite, de problemele eco-climatice de care se îngrijorează astăzi toată lumea, țara noastră are de rezolvat, înainte de toate, *problema securității sale alimentare, a autonomiei sale energetice, problema subdezvoltării și a reorientării realiste a aparatului său economic*;

– *înlăturarea sărăciei (în primul rând a celei extreme și severe) și înlăturarea principalelor premise de dezagregare socială* – neaplicarea endemică a legilor și reglementărilor existente în numeroase domenii, incompetența și corupția de la toate nivelurile vieții sociale, *deficitul major de educație de ordin moral-spiritual* (doar omul cu educație spirituală autentică și credință fermă în Dumnezeu va rămâne imun la tentațiile imoralității și corupției) – sunt și acestea *priorități absolute*. Numai energii de o asemenea natură pot și trebuie să constituie *driver-ul* politicilor economice și sociale ale României durabile, cel puțin pentru următorul deceniu. Din interior, trebuie date românilor toate șansele pentru ca ei să poată valorifica, cât mai consistent, noua conjunctură socio-politică și economică a integrării euro-atlantice a țării;

– un loc privilegiat în setul de obiective prioritare ale dezvoltării României trebuie să-l ocupe *susținerea prin resurse publice și private cât mai ridicate și mereu în creștere a dezvoltării umane*. Așa cum rezultă și din *Tabelul nr. 3*, investițiile României în dezvoltarea umană s-au dovedit, cele mai durabile, chiar

și în vreme de criză economică profundă. Asemenea investiții măresc într-o dinamică exponențială, șansele de multiplicare a beneficiilor pe termen mediu și lung.

BIBLIOGRAFIE

1. Bătănoiu, R., *Depozităm deșeuri, ne contaminăm și ne iradiem...pe bani*, Altermedia, „Cărți Incomode”, România, 2005.
2. Bombos, B., *Serviciile și construcțiile au dus creșterea economică la 8,8 procente*, „Financiarul”, www.financiarul.com, 2008.
3. Cambir, A. (coord.), *Coordonate ale nivelului de trai în România. Veniturile și consumul populației în anul 2006*, Institutul Național de Statistică, Statistică Socială, 2007.
4. Chiriac, D., Humă, C., Căce, S., *Aspecte privind ecologizarea localităților din România și efectele acesteia asupra calității vieții*, „Revista Calitatea Vieții”, XIV, nr. 1–2, Editura Academiei Române, 2003.
5. Chiș, C. M., *Un tomberon numit România*, Ziare.com, 2007.
6. Giddens, A., *The Consequences of the Modernity*, Cambridge, Polity Press, 1990.
7. Leca, A., Ciobanu, A., Constantinescu, J., Petrescu, G., *Facilități financiare și fiscale, inclusiv utilizarea fondurilor structurale ale UE pentru reabilitarea energetică a clădirilor de locuit multietajate*, Programul REP 3, USAID, 2006.
8. Rees, W., *Ecological footprints and appropriated carrying capacity: what urban economics leaves out*, „Environment and Urbanisation”, Vol. 4, no. 2, Oct 1992.
9. Stanciu, M. (coord.), *Condiții de viață ale familiei cu copii din România*, Academia Română, INCE, ICCV, 2008.
10. Stanciu, M., *Accesul populației din România la utilitățile publice: consumul de energie*, „Revista Calitatea Vieții”, nr. 3–4, Editura Academiei Române, 2006.
11. *** *Cele mai mari 50 de companii din industria bunurilor de larg consum*, 11 Martie, „Revista bunurilor de larg consum”, Piața. <http://www.revista-piata.ro/articole/articolul-saptamanii/cele-mai-mari-50-de-companii-din-industria-bunurilor-de-larg-consum.html>, 2009.
12. *** *Critical Trends – Global Change and Sustainable Development*, UNDP, CSD, DSD, 1997.
13. *** *Creștere economică bazată pe consum și deficit extern*, 18 Martie, „Cronica Română”, 2009.
14. *** *Living Planet Report*, WWF, The Global Conservation Organization, 2006.
15. *** *Happy Planet Index Report*, New Economic Foundation, 2006.
16. *** *Raportul de evaluare a sărăciei – România 2007*, Banca Mondială, Ministerul Muncii Familiei și Egalității de Șanse, Institutul Național de Statistică, 2007.
17. *** *Restanțele românilor la bănci au crescut până la 739,5 milioane euro*, Ziare.com. http://www.ziare.com/Restantele_romanilor_la_banci_au_crescut_pana_la_739_5_milioane_euro-598040.html, 2009.
18. *** *Strategia Națională de depozitare a Deșeurilor (2003–2013)*, http://www.apmot.ro/images/documente/pdf/Strategie_Nationala_Ministerul_Mediului_si_Gospodarii_Apelor, 2004.
19. *** *Trends in Europe and North America*, ECE, UN, 2003, p. 208.
20. *** *UK and Ireland rank bottom in Quality of Life Index* 16 July 2008.the free news &classifieds web site. http://www.easier.com/view/International_Property_News/General/article-190693.html, 2008.
21. *** *Restanțele românilor la bănci au crescut până la 739,5 milioane euro*. Ziare.com. http://www.ziare.com/Restantele_romanilor_la_banci_au_crescut_pana_la_739_5_milioane_euro-598040.html, 2009.

Beyond certain limits, a greater quantity of economic resources, circulating in the sphere of the demand – production – supply of goods and services, does not guarantee any more increases in the satisfaction with life of the population from any country. Social welfare is not a narrow function of consuming greater resources, but it highly depends, in specific circumstances, on many other factors. These factors are closely linked to the ecological dimension of the consumption of goods and services. Today, all EU countries are running higher or lower ecological deficits. Romania, with its ecological footprint of about 2.4 gha per person, still runs a low ecological deficit, compared with European countries, even if by some dimensions of its present economic behavior Romania tends to increase this deficit. Of course, Romania has to keep under a tighter control the ecological profile of its way of life. But beyond all of these, we see that Romania is the European country with the lowest standard of living and satisfaction with life of its population. Therefore, taking into consideration the global and national economic crises, we have to recognize that in the medium and long term, the main task of our country has to be improving its standard of living. This requires comprehensive economic initiatives and substantial innovations, in order to get a greater return from using natural resources for an improvement in social wellbeing and general quality of life. In the same time, experts in eco-economy and social ecology are called upon to become more deeply involved in redirecting the current consumerist trends in Romania towards a more ecological and eco-social vision of development.

Keywords: *ecological footprint, resources, sustainable development, social development.*